

Anders Lange ble født i 1904. Han tok artium i 1924 og eksamen som skogtekniker i 1926. I årene 1927—29 ledet han en planteskole i Argentina. Han var sekretær i Fædrelandslaget i tiden 1930—38 og sekretær i Landsforeningen Norges Sjøforsvar frem til krigen. Han hadde flere fengselsopphold under krigen.

Anders Lange var sekretær i Norsk Kennel Klubb 1946—48. I årene 1948—53 og 1960—61 var han utgiver og redaktør av Hundeavisen. Etter 1962 utga han Anders Langes Avis frem til sin død.

Lange tok initiativet til et møte i Saga kino i Oslo 8. april 1973, noe som resulterte i stiftelsen av «Anders Langes Parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep».

Anders Lange falt plutselig bort på høyden av sin politiske karriere den 8. oktober 1974.

Gruppesekretær i ALP's stortingsgruppe
Thor-Petter Krosby

ISBN 82-7008-083-7

Kr. 23.—

ANDERS LANGE SOM HAN VAR

i et intervju med Torbjørn Eide

En aktualisert utgave av boken
ANDERS LANGE PÅ NÆRT HOLD
SOSIALISMEN
er innført i Norge

102595

Lydne forlag 1974

Quislings klamme hender

— Er det noen likhet mellom deg og Quisling?

⊗ Hvis jeg skulle si at der var en likhet så var det det at vi er blitt utskjelt like meget, dvs. nu i de siste månedene er det vel ingen i norsk historie som er skjelt ut så mye som meg. Men den eneste likhet er den at det er to menn som har stått opp helt enslige og forfektet standpunkter som har vakt et voldsomt raseri i de etablerte partier og i deres aviser. Det er vår eneste likhet. Quisling selv har jeg kjent, og jeg tror jeg har arrangert det første møte for Quisling her i landet. Han var nemlig formann i Oslo Fedrelandslag fra 1931-33, og det var det største laget som vi hadde i Fedrelandslaget — med 20.000 medlemmer. Han ble også statsråd i Bonde regjeringen under først Kolstad og siden under Hunseid. Da var han forsvarsminister og ble landskjent på at han utkommanderte statspolitiet under to former for streik. Dette vakte den gangen voldsom oppsikt i borgerlige kretser, og svært mange innenfor Bondelagene i Norge, og naturligvis innenfor Bondepartiet og i visse bondepregede venstreforeninger, en hengivenhet og beundring.

Mens han var statsråd satt jeg som sekretær i Fedrelandslaget for Aust- og Vest-Agder i Kristiansand. Så kom Bondelagene i begge fylkene og så vidt jeg husker, Venstre i Aust-Agder og spurte om jeg, som var kjent som arrangør av store stevner ville arrangere et stevne for statsråd, major Quis-

ling, på Sørlandet. Til det sa jeg ja efter å ha ringt sekretariatet i Oslo, den gang generalsekretær R. Nordland, siden gen. sekr. i Høyre, snakket med formannen Otto Lehmkuhl, og jeg fikk tillatelse. Og de sa de skulle hjelpe meg med å betale arrangementet. Så fikk jeg Quislings ja til å bli med. Så viste det seg at da jeg hadde begynt å sette opp plakater og informere pressen, — stevnet skulle være i nærheten av Risør, på en stor landbrukshøyskole i en brakke, — vi hadde den gang ikke høyttalere. Vi måtte alltid la folk sitte i en bakke og mannen tale oppover. Så viser det seg at da alt var ferdig arrangert og dagen fastsatt, så nedlegger Hunseid forbud. Så ringer jeg til Oslo og forteller om dette, og så sier jeg: Får jeg lov til å bruke alle slags midler for å få forbudet opphevet av Hunseid. Ja gjør hva De vil sa de der inne. Så tok jeg med meg en mannvond Gordonsetter, puttet en pistol i baklommen, bilte inn om natten til Oslo og barberte meg ved et tjern neste morgen.

Så meldte jeg meg på Victoria Terrasse, på forværelset til Hunseid. Så sa damen: Hvem skal jeg melde. Statsministeren er opptatt. Så sa jeg: Ikke det snakket til meg! Han sitter sikkert der inne. Jeg går inn. Så banket jeg bare på, og sa det er Anders Lange, og så hadde jeg denne truende bikkja ved siden av meg. Så satt jeg hos Hunseid da, som var en mann som aldri kunne stå ved et standpunkt i lengere tid. Det visste vi om. Vi hadde fått høre at hvis man skulle få Jens Hunseid til å holde et standpunkt helt opp på Stortingets talerstol, så måtte man holde ham i hånden helt opp. Og det siste man hvisket til ham var, Jens, hold nå det standpunktet. Dette har jeg fra kjente menn innenfor Bondepartiet, hvis navn jeg ikke skal nevne. Så jeg visste at jeg hadde en svak mann foran meg. Så sa jeg: Statsminister Hunseid, jeg er kommet på vegne av bøndene i Aust- og Vest-Ag-

der for å arrangere et møte for Deres statsråd, major Quisling, som i dag jo er Bonderegjeringens mest populære mann. Ja, men vi har ikke 5 statsråder i Oslo, sa han, så majoren kan ikke reise. Så sa jeg: Statsminister Hunseid, — jeg er en desperat mann. Jeg har pistol i baklommen, og De vet ikke hva jeg kommer til å gjøre hvis De ikke vil skrive under tillatelsen. Så visste jeg med en gang at det bare var å vise en fast hånd. Han ringte til statsråd Quisling og sa: Her står en desperat mann foran meg og sier at De må reise, ellers så må jeg selv ta følgene her på dette kontoret.

Så sa jeg: Takk, herr Hunseid, jeg tror at dette gavner Bondepartiet, fordi de har aldri hatt en mann så populær. De sammenligner ham med Nansen og Bjørnson, og mener at det er omtrent samme karen, så det vil støtte Bondepartiet i aller høyeste grad. Så gikk jeg.

● Da Quisling skulle hentes så var det av distriktslege Kihle i Evje, som hadde en stor Buick, og vi kjørte til Stathelle hvor hans tog var kjørt inn, — ved Brevik. Det var en solskinns morgen hvor det var så varmt at det brant, — og jeg kommer til stasjonsmesteren og sier: — Hvor er statsråd Quisling? Han sier: — Han ligger og sover. Vi har kjørt hans statsrådvogn inn på et sidespor. Så sa jeg, — gi seg til å sove nå. Og så gikk jeg bort og banket på. Så kom Quisling. — De kan da ikke sove på denne tiden, major, sa jeg. Det er jo folk som venter på Dem. Han var litt søvnig. Så fikk han endelig gjort seg klar, og så satte han seg bak i bilen. Og jeg ble aldeles forundret for jeg satt ved siden av ham, og jeg hadde en svær koffert og han en liten. Han sa ikke et ord —, og vi kjørte i 2½ time. Ikke et ord. Så tenkte jeg: Hva er det for en slags mann. Jeg visste at han var voldsomt filosofisk interessert.

— Du kjente ham ikke personlig?

● Nei, — jeg kjente ham ikke personlig. Jeg ble så høyst forundret over en mann som kunne sitte taus i 2½ time og ikke si ett ord. Men jeg merket meg en ting med en gang: At Quisling hadde en stor, svampete hånd. Og den var alltid fuktig hver gang jeg tok ham i hånden. Og det håndtrykket var meget slapt.

Macody Lund ville søke tillatelse under krigen til å reise ned til Hitler og snakke om okkupasjonen. M. L. trodde at han kunne snakke Hitler fra dette. Han sa: Denne malersvennen der nede vil selvfølgelig gi seg når jeg kommer med mine argumenter — de kjenner jo den tyske og norske historie, og de må forstå at det går ikke an å overfalle et lite uskyldig folk som er glad i sin konge og behandle dem på den måten. Jeg må ned. Så sa jeg: Da må du gå og snakke med Quisling. Da var jo han minister. Så kom han ned i Rådhusgt. hvor de hadde kontorer, og der sto min bror, som var NS. Han var med i garden og hadde uniform. Han har fortalt meg det.

Så kom Macody Lund opp. Han var en merkelig mann, han lignet litt Bjørnson, som han kjente meget godt, og han kopierte ham kanskje litt, — så hadde han to par briller og en monokkel og redingot. Så tok han den opp og så utover forsamlingen. Så sa han min bror og så sa han: Hva, tror De at Anders, Deres bror, vil like å se Dem utkledd som en påfugl her, — å sitte som kopist for den malersvennen der nede. Hva tror De Deres bror vil si? Og i det øyeblikk åpnes dobbeltdørene og så kommer Quisling ut og sier: For en ære. Så tar De hverandre i hånden. Så sier Macody så alle hører det: Hva er det for slags håndtak De har da, mann. Kan De ikke klemme hardere. Det er jo en svamp, dette her. Klem hardere! Begge dørene

ble lukket, og det ble ikke noen reise i det hele tatt. Men han hadde lagt merke til det håndtrykket. Det vil jeg si, for psykiatrikerne vil mene at det har noe å si dette håndtrykket. Det er bare det jeg vil bemerke, — for ved siden av alt det som Quisling var — så var han en mann som hadde tatt en av de beste eksamene her i Norge. Og han var en vitenskapsmann med en forskningstrang uten like.

Så sitter han ved siden av meg og vi kjører og kommer frem. Der står noen journalister som ser følgende: At Quisling tar min koffert, — tung sådan. Og jeg bar hans lette, og så sier jeg: Nei, major . . . Men han hørte ikke på meg. Han gikk hele den lange veien opp til Kringlebotten med min koffert. Så kom det fotografier inn i avisen hvor det sto: Her går Anders Lange med Cirkus Bjørnen. Her bærer Quisling, Anders Langes koffert. Så kommer vi opp og der står altså Bondelagets fremste representanter. — Staute folk, kjekke folk. Og der står også en hel del gammeldagse Venstre-folk. Da han kom opp så følte jeg på meg at folk lyste av begeistring, fordi de var ute etter en Bjørnson og en Nansen. En av de to. — — — De tenkte, her kommer Føreren! For alle vil ha førere, på en eller annen måte om han er pave eller dikter eller hva som helst. — — — Så sto han med hendene rett ned. Sto helt tafatt. Jeg kan sammenligne ham med en stor St. Bernhardshund. Så gikk jeg bort og sa: Major, De må hilse på folk. Hvoretter han satte igang omtrent som han var en robot.

— Så ble vi invitert opp til Niels Aall på Aall Jernverk. Vi var invitert til frokost. Der var det en meget pinlig scene, hvor Aall skulle late som han dirigerte for å gjøre Quisling umulig blant Bondepartiets folk. Slik at han sa: Ja, så blir det middag her ved 4-tiden, men De herr sekretær får ikke tid til å komme. Så visste ikke Quisling hva han skulle

gjøre. Jeg tok han bak en dør. Major Quisling, nu når De reiser herfra så kommer det kjørende en bil med privatsjåfør, nemlig Aas eller hva pokker han het på den tiden. Så sa jeg, De må ikke gå inn i den bilen, — — — for det er det samme som å skjemme Dem ut der nede, for Høyre er helt imot dette arrangement og helt i mot Dem. Så De må gå inn i min bil. — Hva skal jeg gjøre da? — Bare følg meg, major, jeg skal greie det. Så da vi kom ut, kom sjåførene. Jeg sa nei takk, Quisling følger meg. Så satte vi oss inn i min lille Ford, og så kom vi ned. Så jeg måtte dirigere Quisling helt til vi kom til den store skandalen. Der satt skytterlagene i begge fylkene og hadde fylt rutebilene med moderne våpen. De hadde sambandstjeneste fordi Arbeiderpartiet hadde stevne like ved og det ble sagt at de ville overfalle oss. Så de kom frem til meg og sa: Kan vi slå ring om Quisling og få tak i geværene?

Det var litt overdramatisk for meg, men rørende. En mann gråt. Så begynte Quisling å tale, hvorefter du ser Mumle Gåsegg som står og ser ned i et manuskript. Og vi venter å få se — — — en høyreist kjempe som taler oppover hele bakken hvor de satt tett i tett, for å høre på den mannen de lengtet etter. Og før de vet det så sier han altså — på den ene side, — — — og jeg ville ikke ha noen skandale, det var meg som hadde arrangert det, og du vet ikke hvor forferdelig det er for arrangøren å lage skandale — — — og så fortsatte han med noe som ennå aldri noen har oppfattet. — — — Så gikk jeg ned og sa: Snakk høyt da mann — — — Snakk høyt. — — — Og så ble det en kjempe-skandale.

Så begynte der en mann å gråte litt lenger oppe. Han var kommet med de samme forventninger, det var en bonde, — han begynte å gråte. — — — Så gikk jeg opp til ham og sa: Ikke gråt. Det er

ikke noen mann i det hele tatt. Ikke gråt. Jeg kan ikke hjelpe for det. Vi tok feil. Det er ikke Bjørnson. Så måtte jeg gå opp på talerstolen og skyve Quisling vekk. Og så holdt jeg talen og forsøkte å redde hele situasjonen.

Det var mitt møte med ham.

Så var denne mannen av slik beskaffenhet, at han lærte.

3-4 år etter går jeg forbi Youngstorget og hører en malmfull stemme som taler der oppe på torget. Så går jeg opp — og så er det Quisling som holder en folketale som går gjennom marg og ben, — med en stemme som bærer utover alt og ren kommando-tone. Det var Quisling. Han må ha lært seg å tale. Fantastisk. Så er det bare at Quisling, da han var forsvarsminister, var den nødvendige forsvarsminister Norge har hatt, det kan du lese i boken til Lindbo, som var statsråd, han la nesten ikke frem noe forsvarsbudsjett i det hele tatt. Da han kom i Bonderegjeringen sa de, — gid a mei du har ikke gitt forslag til eget forsvarsbudsjett.

Han var den elendigste forsvarsminister Norge har hatt. Så var det jeg oppdaget på grunn av dette, at det var jo en mann som vi ikke måtte ha å gjøre med. Så hadde vi fått høre at han hadde startet opp Norges Folkereisning på sine premisser, som bl. a. tok opp den norske mytologi og germanernes rasekvalifikasjoner, og hadde blandet det sammen med en del av det den tyske bondefører hadde om dette og det han selv mente som en mann fra Telemarken. Og så — det hadde jeg fått snus i. Så var det på landsmøtet — jeg mener det var i 33. Jeg ledet opposisjonen mot ham: De, major Quisling, jeg skal nu gi en lignelse for Dem: Jeg er nu en ung pike som går langs veien her og så støter jeg på Dem som jeg er forelsket i som bare det. Så kommer De og voldtar meg ved veien og så bare går De Deres vei. — — — Det er det

De har gjort allerede i Norge, — å skuffe folk som trodde at der bodde noen virkelige føreregenskaper i Dem. Og De har vært den dårligste forsvarsminister vi har hatt.

Quisling sa, — jeg går nu herfra, — og gikk mot døren. Så løp Victor Mogens etter ham og tvang ham tilbake og sa: Major Quisling, lov for denne forsamling at De ikke bringer dette til presen, — dette oppgjør på kammerset med Dem. — — — Så sa han: Lov Det. — Jeg lover det, sa major Quisling, og så gikk han rett til Tidens Tegn — fordi de hadde ikke noe parti å støtte seg til. Og Thommessen gav stor spalteplass til Quisling.

Så snakket han jo også russisk, og så hang jo hans bilde i de fleste bondehus i Russland ved siden av Nansen og Lenin. Iallfall i Ukraina og Armenia. Så han var en mann som hadde greie på det. Så skrev han en rekke artikler i Tidens Tegn som het «Norge og vi», og de ble samlet i bokform, hvor han mente at Europa skulle samles under Englands ledelse. Og den boken ble trykt opp under krigen, — jeg fikk tak i den og tenkte: — er det strøket. Hva du enn sier — så få tak i den boken, — det var ikke strøket det han sa om England — utgitt under tysk okkupasjon. Det er helt ufattelig.

Så gikk han rett hjem om natten og skrev en helside om Fedrelandslagets oppgjør, hvor han tok farvel. Så du kunne aldri stole på Quisling. Og Quisling hadde undertegnet seg med et navn — når han hadde korrespondanse med tysk hold, og vet du hvorledes han skrev sitt navn da: Victor. Og Victor skrev han akkurat som Victor Mogens. Så da Mogens var blitt tiltalt etter krigen, så var det noen som begynte å snakke om det. Så viste det seg at alle som jeg kjente for jeg har mange venner innenfor NS, for jeg har ikke noe å være redd for fra krigens dage, så jeg hadde mistet et hvert

hat og jeg mente: Glatt over alle ting, — og når de ikke har vært torturister og angivere, eller forrædere — det var vel bare en 5—6 som var virkelige landsforrædere, og som vi skulle ta. Så jeg har fått en masse underretning om det.

— Hvorfor villé du ha ham ut av Fedrelandslaget?

• Fordi han hadde kompromittert oss ved sin ledelse av forsvarsdepartementet, og ved at han hadde startet en ny organisasjon som var etter min formening kraftig fascistisk. Og derfor sa jeg at dette egner seg ikke for Norge, og han har ikke fulgt den linje vi skulle gjøre i Fedrelandslaget, men holdt altså på å starte opp noe nytt. Vi sa i Fedrelandslaget at vi har altfor mange partier, vi må ikke starte noe nytt parti.

Men så gikk Fedrelandslaget hen i de siste år før krigen og laget parti selv. Da var jeg altså ute av Fedrelandslaget og gått over i Norsk Sjøforsvar. Men Quisling var en mann som var helt tankefjern. Jeg mener at en eller annen gang vil det skrives en bok om ham som ville si at til visse tider var han delt i to. Han eide ikke evnen til å omgi seg med de rette menn.

Det er vi nødt til å si. Og han var altså ingen førerskikkelse. Men, da han hadde den pepperhistorien under sin statsrådstid, hvor han altså hadde vært nede i forsvarsdepartementet og der hadde noen kastet pepper i øynene på ham og slått ham i hue, om ettermiddagen, noe som ble bestridt av radikale, — for han hadde stått opp på talerstolen uten å forelegge for Hunseid, og fortalte at i vei-arbeiderstreiken i 1921 så fikk norske Landsorganisasjonen penger fra russerne, og at vi altså hadde hatt russisk betalt streik her. Dette kunne han ikke føre beviser for. Han stod på talerstolen, og det ble da et ramaskrik i norsk presse, et ramaskrik fra

Hunseid, — — — som sa han ikke hadde lest det, men vi vet alle at han hadde lest alle taler på forhånd.

Så måtte Fedrelandslaget sette i gang en underskriftskampanje og på en uke samlet vi over 20.000 underskrifter og la på presidentens bord for vi krevet nedsatt en undersøkelseskomisjon. Undersøkelseskomiteen kom sammen, og vi fikk tak i en mann som var sønn av oberst Angell som skulle forsøke å finne bevisene for hva Quisling kom med, for det fantes ikke beviser, men han hadde hørt det fra noen. Hvorvidt dette skjedde før landsmøtet i Fedrelandslaget, og at det var en av grunnene for at jeg rettet angrep på ham, — det husker jeg ikke.

Men det er i allfall en fremstilling av Quisling, som møtte opp der med en tale uten videre. Og da sa krigskommisær Bratteli som var formann i Fedrelandslagets valgstyre, til ham, og det hørte jeg selv! De, major Quisling, skulle aldri ha fått lov til å stille med politikk i det hele tatt. Hadde De vært statsråd i min regjering, så hadde De fått sparken med en gang. Men vet De hva vi skulle ha brukt Dem til: — Vi skulle ha sperret Dem inne og foret Dem med stoff, for Deres hjerne er glimrende. Men De må aldri komme ut i levende live for å blande Dem opp i politikken, for De vil gjøre noe galt. Det har jeg selv hørt.

— Men du traff Quisling under andre omstendigheter også?

• Jeg traff ikke Quisling — under andre omstendigheter.

— Ikke under krigen heller?

• Nei.

— Han kunne jo ha løslatt deg.

• Nei det tror jeg ikke han ville.

— Han *kunne* ha gjort om han hadde villet.

• Nei, jeg tror at han da hadde fått mistankens skjær på seg hos Terboven, fordi det var for mye mistanke på den siden jeg var. Men hvorvidt Quisling hadde hjulpet noen ut av fengslet, det vet ikke jeg. Det kan godt tenkes at det var mange NS folk som brukte Quisling til å hjelpe sine venner og slektninger.

Den fantastiske Macody

— Hvem var Macody Lund?

• Han kom fra en skipperslekt og en velstående familie fra Lista og Farsund, og som hadde sine aner i Bergen og Stavanger. Han var en original uten like. Han skulle egentlig bli skuespiller, og begynte å studere til det. Han tok aldri artium. Han var en tegner i den grad at Christian Krogh sa til ham: — Du Julius Fredrik, du er født til kunstner, du skulle gå videre, du er jo født maler og tegner. Så studerte han også det i København. Men han hadde en egen evne til å dovne seg, og når han dovnnet seg så leste han. Han hadde en nysgjerrighet som var forutsetningen for alle dannede mennesker som er åndsdannende. Så han leste Norges historie frem og tilbake. Han leste om kunst, arkitektur, og jeg fikk jo etter hans død hele hans boksamling på 8.000 bind, og det var vesentlig arkitektur og gamle lover. Han ble stipendiat på en ganske liten affære, en ganske liten trykksak om mynt- og verdiforhold i middelalderen, hvor facts var hopet opp på hverandre.

— Var han mye eldre enn deg?

• Han var 40 år eldre enn meg. Han regnet meg som sin adopterte sønn, så jeg måtte møte opp når han var et eller annet sted, for han førte en kommandotone uten like over alle, og naturligvis også overfor meg. Men da jeg satt nede i Farsund, dette